

Een Kwak in Delfzijl

Jan Glas

Op 24 mei jl. tegen tien en ging de deurbel. Twee vroege vogels op de stoep: Aaldrik Pot en Richard Zeldenrust met de mededeling dat ze net een Kwak hadden waargenomen in het Tuikwerderrak. Hij poseerde prachtig op een dikke tak in de zon. In eerste instantie werd er gedacht aan een Woudaapje, maar verwarring was uitgesloten. Een mooi gekleurd reigertje met een korte hals en twee prachtige lange sierveren die vanaf de kop bijna over de volle lengte van zijn rug vielen. De geheimzinnige vogel zat ons aan te kijken alsof ie wilde zeggen: "Waarom hebben jullie mijn soortgenoten vroeger zo naar het leven gestaan, met als gevolg dat ik nu bijna als een curiositeit te boek sta?"

Uit de periode 1200 tot 1500 zijn er wat cijfers bewaard gebleven van hoe de natuur er in onze lage landen toen uitzag. Een waar paradijs voor al die soorten dieren en vogels die nu zeldzaam zijn geworden of helemaal uit ons land zijn verdwenen. Het gaat bijvoorbeeld om otters, bevers, Ooie-

vaars, Lepelaars, Purperreigers, Zilverreigers, Roerdompen, Kwakken en Woudaapjes. Dat de toen aanwezige aantallen individuen van bovengenoemde soorten enorm moeten zijn geweest, blijkt bijvoorbeeld uit een notitie over het Goudsche Bosch, dat lag ten westen van Gouda. Er werden uit dat bos, in het jaar 1357 voor consumptie 564 Reigers en 2000 jonge Kwakken verkocht. Een paar honderd jaar later werd het, althans op papier, verboden eieren uit nesten te roven van 'Reigers, Quacken, Lepelaars en Scholliers'. (Jonge vogels brachten natuurlijk meer geld op!)

Uit de waarnemingsrubriek van de 'Grauwe Gors', het lijfblad van Avifauna Groningen, blijkt dat we jaarlijks wel een of andere zeldzaamheid kunnen verwachten in onze provincie. Ik heb daarom de waarnemingen van de Grote en Kleine Zilverreiger, Koe-reiger, Ralreiger, Woudaapje en Kwak uit de jaren 1979 t/m 1991 op een rij gezet. Soorten als de Roerdomp, Purperreiger, Blauwe reiger en Lepelaar heb ik hier buiten beschouwing gelaten. Met de Roerdomp en de Purperreiger gaat het echter in veel moerasgebieden ook bergafwaarts; deze worden dus ook steeds zeldzamer.

Kwak

19/08/89	Winschoten	(begraafplaats juv.)
16/05/88	Hoornse dijk	(roepend)
06/05/90	Eemshaven	(in de kom)
08/06/90	Groningen	(overvliegend)
24/05/92	Delfzijl	(Tuikwerderrak adult, ± 14 dagen aanw.)

Woudaapje

01/07/90	Beersterplas
30/05/92	Beersterplas

Ralreiger

02/06/84	Dollard	
17/06/86	Uithuizen	(gracht Menkemaborg)

Koereiger

28/05/88	Onderdendam	
22/01/92	Nieuwe Statenzijl	(tussen 12 bl. reigers)
03/09/92	Noordbroek	(tussen de koeien, t/m 06/09 aanwezig)

Grote Zilverreiger

12/06/82	Lauwersmeer	(eerste waarneming voor Groningen)
10/11/84	Eemshaven	
11/11/84	Hoogwatum	(tot 23/11 aanwezig)
08/10/89	Linthorst Hplr.	
23/11/89	Westpolder	
19/09/90	Lauwersmeer	
17/11/91	Lauwersmeer	
09/09/92	Harkstede	(Rijpmakanaal, op t/m 19/09 aanwezig)

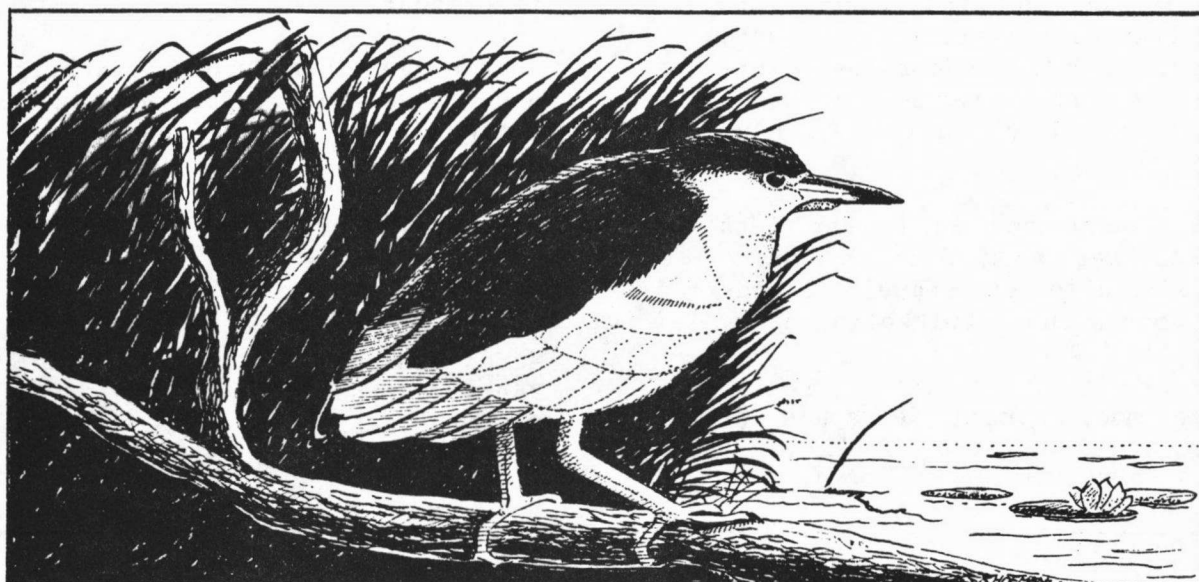
Kleine Zilverreiger

14/06/81	Schildmeer	(moerasje westkant)
03/10/83	Garmerwolde	
16/05/85	Eemshaven	(overvliegend)
18/07/87	de Tjamme	
15/05/89	Eemshaven	
10/05/90	Veenhuizerstn	(tot 15/05 aanwezig, 2 exempl.)
19/05/90	Emmapolder	
06/06/90	Lauwersmeer	(tot 12/06 aanwezig)
15/06/90	de Tjamme	(tot 25/06 aanwezig, op 15/06 2 ex.)
03/07/90	de Tjamme	(tot 25/06 aanwezig, op 15/06 2 ex.)
08/07/90	Julianapolder	
??/08/90	Lauwersmeer	(Marnewaard 2 exemplaren)

Al deze soorten worden in 'Vogels van Groningen' dwaalgast genoemd.

Er wordt vanuitgegaan dat voorjaarswaarnemingen vogels betreffen die tijdens hun tocht vanuit Midden-Afri-

ka een stukje te ver zijn doorgevlogen en zodoende dan hier zijn te bewonderen. Vogels gezien in de herfst betreft vaak juveniele exemplaren. Hiervan is bekend dat ze tijdens zwerftochten wel eens de

KWAK (R. Hofman)

verkeerde kant opvliegen.

Bijzonderheden per soort

Kleine en Grote Zilverreigers hebben de laatste decennia een enkele keer in onze Oostvaardersplassen gebroed. De dichtstbijzijnde grote kolonies van de Kleine Zilverreiger bevinden zich in de Dombes, een moeras- en visvijvergebied even boven Lyon, en verder vooral in Zuid-Frankrijk langs de kust. De dichtstbijzijnde kolonie van de Grote Zilverreiger bevindt zich in Oostenrijk, bij het Neusiedlermeer. Het had niet veel gescheeld of beide soorten waren uitgeroeid vanwege hun schitterende sierveren, welke nog in het begin van deze eeuw werden gebruikt om dameshoeden mee te sieren. Zo waren er markten voor sierveren te Londen, Parijs, Berlijn en Amsterdam.

In 1902 werden er bijvoorbeeld in Londen veren van bijna 200.000 zilverreigers (beide soorten) verhandeld. Door beschermende maatregelen hebben de kolonies zich enigszins kunnen herstellen van de schandalige moordpartijen.

Ral- en Koereigers broeden ook met een klein aantal in de Dombes en verder vooral langs de kusten van de Middellandse Zee, waarbij de Camarque een belangrijke populatie herbergt. De Ralreiger behoorde vermoedelijk in de vroege eeuwen ook tot onze inheemse avifauna. Dit in tegenstelling tot

de Koereiger, die oorspronkelijk een Afrikaanse reiger is. Hij vertoeft graag in de nabijheid van kudden zogenaamde grote grazers.

En dan de Kwak en het Woudaapje: ze leven veel meer verborgen in dichte rietmoerassen dan andere reigersoorten. Een waarneming zoals in het Tuikwerderrak is dan ook beslist uniek, hoewel ik het afgelopen voorjaar in de Camarque meerdere Kwakken midden overdag zag foerageren, zelfs vrij ver verwijderd van een dekking biedende rietkraag.

Het Woudaapje dreigt uit heel Europa te verdwijnen. Duidelijke oorzaken zijn er niet. Hij kan zich vermoedelijk slecht aanpassen aan onze allesoverheersende expansiedrift. Overal wordt zijn leefgebied bedreigt door jacht, vogelvangst, ontwatering, recreatie en vervuiling. De laatste jaren zijn er nog maar 5 à 10 broedgevallen vastgesteld in ons land. In 1960 waren er nog rond de 200 broedpaartjes.

De Kwak is tegenwoordig ook een zeldzame broedvogel bij ons. Hij komt ook niet verder dan 10 territoria. Hij heeft zich hier nooit kunnen herstellen van de waanzinnige vervolging. Vooral in Frankrijk en Italië is dat tot op zekere hoogte wel gebeurd.

Als je bijvoorbeeld op een camping in de Dombes staat, hoor je tegen de avond altijd overvliegende Kwakken. Het kan niet missen: ze roepen hun

eigen naam. Dat het buiten ons land met de Kwak betrekkelijk goed gaat, komt waarschijnlijk door de grote variatie aan prooidieren die wordt genuttigd, zowel van zoet als zout water.

Misschien wordt ons land weer iets aantrekkelijker voor deze prachtige vogels als alle op stapel staande plannen voor natuurontwikkeling doorgaan.

Maar dan moet morgen de spade de grond in.

Literatuur

Moerasvogels van Europa (prachtig nieuw boek van Vogelbescherming en het WNF), Ardea, jaargang 41.

Grauwe Gors, 1979-1991

Adres auteur:
Kappershuttenweg 11
9627 TD HELIUM